

Ejendommen, som Gotfred Lund (»Konsulen«) havde i Årre. Den blev i 1985 købt af Helle Kommune. Ejendommen er nu nedrevet, og der er sportsplads på dens jord. (Foto: Årre Lokalhistoriske Arkiv).

Erindringsbilleder - IV

Årre Sogn sidst i 1800-tallet

Af V. S. Lauritsen

Indledning

V. S. Lauritsen blev født i 1876 i Årre degnebolig. Han tog studentereksamen fra Ribe Katedralskole 1896, blev cand.mag. i historie, latin og engelsk i 1904. Var bl.a. lektor ved Haderslev Katedralskole fra 1920 og senere rektor for Herning Gymnasium i 1923 for at ende som rektor for Roskilde Katedralskole fra 1932 til 1947. Erindringerne er nedskrevet i 1959. Han døde i 1969 (Se nærmere i »*Fra Ribe Amt*«, 1990 s. 14-15).

Konsulen

Det var i 1880'erne, da bønder gik fallit i hobe-tal, da husmænd forlod hjem og jord, da gårde og huse brændte ned til grunden, og ejerne måtte vandre i tugthus som domfældte ildspåsættere, da herredsfogederne ikke ved egen hjælp kunne klare de talrige brande, der lyste over det danske bondeland, og regeringen måtte gribe til at oprette en ildebrandskommission til støtte for de overbebyrdede herredsfogeder. Da var det, at eventyret en

dag kom til det lille hedesogn i Vestjylland to og en halv mil nordøst for Esbjerg og to mil øst for Varde. En landauer kørte en varm sommerdag ind i Jens Sørensens gård i Årre.

Ud af landaueren steg en lille, spinkel, gråsprængt herre med fipskæg og guldbriller på en fremspringende høgenæse, en midaldrende, noget svær dame med et fyldigt ansigt og ligeledes guldbriller, samt et par mænd af mere almindeligt, lokalt udseende. Jens Sørensen havde i yderste nød averteret sin gård til salg. Den kunne ikke give ham, konen og tre børn og en aftægtsmand føden. Det var en ringe gård på ca. 30 tønner land, alt agerjord, kær og lidt mose indbefattet, og til kær og mose var der et godt stykke vej fra gården. Besætningen bestod af fem køer, et par kalve, en griseso, fire får, en halv snes høns og to små heste. Det var en ringe gård i de tider.

Jens Sørensen var ikke nogen god landmand. Han havde arvet en større gård, men havde efter få års forløb måttet sælge den. Han var heller ikke nogen god handelsmand, men han var en mand med sans for et flot stuehus, og derfor havde han skilt de 30 tønner land fra den gamle gård og bygget sig en ny på agerjorden, flot at se til, et skifertækt stuehus med stor, flisebelagt forstue og en halv snes værelser og kamre. Han havde forbygget sig. Foran stuehuset havde han lagt 1/2 tønde land ud som have med mange frugtræer og frugtbuske og med en stor græsplæne i midten, og midt på plænen skinnede en mørkt farvet glasballon af et mægtigt omfang, anbragt på et højt træstillads. En gartner fra Varde havde forestået haveanlægget. Det havde også kostet mange penge. Og nu var det slut med hele herligheden. Gården skulle sælges. Ingen karl ved sine fulde fem ville dog binde an med den. Det så

sort ud for Jens Sørensen og hans kone og de tre små børn. De kunne vel ikke engang redde så meget ud af gården, at der blev penge til at købe billet til Amerika, fattigfolks forjættede land i de tider, en billet blot til Jens på Hamborg-Amerika-linjen.

I landaueren sad køberen. Det var den lille guldbrillede herre. De to andre mænd var ejendomsmæglere fra Esbjerg. De præsenterede konsul Lund og frue for den forbavsede Jens og hans kone Martha. Aldrig i deres livskabte dage havde Jens og Martha oplevet noget så tosset, som det der den dag skete. Hvad en konsul var for noget, var de ikke klar over. Han var en engelsk konsul, der ville slå sig ned i Danmark. Hvad de vidste om englænderne var, at det var rige folk, grumme rige folk. Nu så de, at dette var rigtigt. Guldet hang skinnende som glorie om øjnene på konsulen og hans frue, og den guldknappede malagastok i fruens behandskede hånd understregede indtrykket af rigdom og fornemhed. Så fine folk var aldrig før set i sognet, heller ikke i »Ugens Nyheder«, som de holdt sammen med et par naboer. Den lille, glade, trinde Martha var lutter smil og snakkesalighed og fuld af lykke over Guds godhed, der havde ført de fine fremmede frem til gården. Men Jens, ja, da han var kommen sig efter den første overraskelse, blev han mistænksom og mere og mere fåmælt. Hvad var nu dette her for noget? Det kunne ikke hænge rigtigt sammen med den køber. Jo mere der blev talt om jord og besætning, desto mere klart blev det for Jens, at denne konsul, som han kaldtes, ikke havde fjerneste begreb om landbrug. Han spurgte hverken om mælkeydelse eller fedtprocent hos køerne, hverken om hartkorn eller dyrkning, om hø eller halm, spurgte i det hele ikke meget, men gik rundt og så og så, standsede hist og standsede

her, gryntede lidt og grundede meget, mens mæglerne og Jens traskede efter ham. Gården blev beset, agerjorden blev vandret igenem og naboskellene påvist. Køerne, hestene og grisene betragtet, der hvor dyrene nu befandt sig, ikke vurderet, og, hvad der endelig gik op for Jens som noget højst mærkværdigt og mistænkeligt ved fyren var, at han talte dansk, fint ganske vist som præsten, men engelsk var det bestemt ikke. Mon det hele ikke var en grov spøg, som nogen i sognet havde for med ham? Man ville more sig over ham, holde ham for nar. Da det var gået op for Jens's lidt tunge fatteevne, at han skulle være til grin for et par spasmagere i sognet, steg vreden op i ham. Han skulle nok give igen på spøgen, kunne de tro. Deres såkaldte konsul skulle få noget at løbe med. Jens Sørensen var karl for sin hat. Det kunne de stole på, de sataner.

Således gik det til, at den ludfattige Jens Sørensen med den ringe forstand på handel, jord og rævestreger efterhånden blev situationens herre. Hverken konsulen eller mæglerne kunne få ham til at sige en salgspris for ejendommen. Al tale om pris slog han væk med sindige bemærkninger om, at de skulle da først se det hele; det hastede jo ikke med at bestemme sig, hverken for den ene part eller den anden part; tiderne var i opgang, priserne var stigende på ejendomme og faldende på korn til fodring og på kunstgødning til markerne, man burde egentlig ikke sælge i en sådan tid; han var kommen svær i tvivl om rigtigheden af at sælge, måske var det bedst ikke at sælge, snarere at købe mere jord til og lægge sig efter større bestand. Man kom ingen vegne med Jens. Ingen skulle få ham til at sige en pris til disse probenreutere.

I mens havde Martha haft travlt. Der skulle gøres noget for de fremmede. Fruen havde

klaget over hovedpine og var bleven anvist hvile på chaiselongen i den fine stue, Martha var løbet over til den nærmeste nabo, træskomanden Hans Mouridsen, og fået ham og hans kone Stine til at hjælpe sig med at fremskaffe middagsmad. Hovedet blev kappet af en høne og alt sat i gang til hønsekødsuppe. Hjælp i huset havde Martha ikke. Gården kunne ikke bære hverken karl eller pige, og børnene var for små til at kunne hjælpe med. Blot nu Jens ikke forlangte for meget for gården. Han vidste jo, at de ikke kunne sidde ved den, og de havde talt om, at han muligvis kunne få arbejde ved havnen i Esbjerg, og hun kunne påtage sig storvask for folk. De skulle sælge, og de kunne ikke blive i sognet; det ville ikke være til at komme over, så hellere dø. Kunne de blot redde sig nogle få hundrede kroner ved salget, så de havde lidt til at komme i gang for i Esbjerg. Værst var det, at der var aftægt på gården. Jens's far var aftægtsmand på gården og skulle sælges med. Det forringede købet, og hvad mon de fine folk ville sige til, at han skulle følge med gården? Måske strandede det hele på det. Hans Mouridsen og Stine kunne ikke give nogen trøst. De fik listet ud af Martha, at der var mere gæld på gården, end den var værd i handel ogandel. Hvor meget den var værd? Ja, Martha mente da nok, at den var sine 9.000 kroner værd: sådan et stuehus var der ikke mange til i hele sognet. Nej, såmænd; men det var jo ikke stuehuset, man skulle leve af, mente træskomanden. Der var bygget for flot, lille Martha. Hvad er en ko værd nu om stunder? Det skal være en god ko, når den kan sælges for 150 kroner. Og et par russerheste kan nemt købes for 400 kroner, smågrise koster måske kun fem kroner stykket, en spædkalv otte kroner. Næh, 9.000 kroner kunne gården nok ikke vurderes til, men det kom

jo ikke Hans Mouridsen ved, han var gudske-
lov ikke landmand, men træskomand.

Under middagen steg Jens's humør; det var konsulens kone, der fik det til at gå til vejrs, og det var det flotte stuehus' skyld. Også mæglerne lavede op. De mente, at sådan et hus ikke kunne bygges for mindre end 6.000 kroner. Stald og lade kostede også mange penge, og 30 tønder land god jord - ja, hvad mente nu Jens Sørensen, han kunne sælge for? Dette var nærmest en lystejendom.

Det gik op for Jens, at dette her alligevel vist var alvor og ikke en spas, og han blev igen indesluttet. Han vidste, at stuehuset stod ham i små 6.000 kroner, og at han for den sum kontant udbetalt kunne købe sig en gård, der var bedre og større end hans egen og med lempelig afbetaling af gæld ned til den faste gæld i kreditforeningen. Hvor meget turde han forlange for sin gård uden at afbryde al videre forhandling med de fremmede folk? Derom kredsede hans tanker i små hop opefter, alt eftersom konsulindens interesse for gården steg, uden at konsulen bremsede hende.

Om der var gode jagtforhold? Ja, der var udstrakt jagt ind over heder og moser, og der var godt med harer og høns, både urhøns, russiske steppehøns og agerhøns, foruden ræve naturligvis. Fruens oprømthed steg. Jagt måtte være noget for Alfred. De havde en søn, der hed Alfred. Han var ansat i Store Nordiske Telegrafskab i Kina og Ægypten. De havde ikke set ham, siden han rejste ud som syttenårig. Det var seks år siden, og nu ventede de ham hjem på en seks måneders ferie, den kære derng. Han ville sikkert nyde det at strejfe om i den frie natur med bøsse og hund. Han havde som dreng altid været friluftsmenneske. Det var navnlig for børnenes skyld, de havde trukket sig tilbage fra for-

retningslivet i England. De havde også en datter, Emilie hed hun. Hun var dog ikke voksen endnu, men skulle have sin uddannelse på en dansk kostskole, når den tid kom, da hun var blevet konfirmeret; men dertil var der endnu tre år. Både konsulen og fruene var danske, som man vel nok kunne høre; fruene var som barn vokset op i Vestjylland, og det skulle lille Emilie også.

Fruene snakkede meget, og Jens Sørensen lyttede meget. Han fulgte ordstrømmen fra England over Kina og Ægypten til en dansk kostskole, en glitrende strøm af blanke danske kroner, der gled glinsende under farten. Hvad betød penge for sådanne mennesker! Ud på eftermiddagen vovede han springet. Den lille, tavse gråskæggede konsul var ved at blive utålmodig, og mæglerne var gnavne. Jens snappede efter vejret og hørte sin egen stemme som noget langt borte fra kommende uvejsagtigt rullende stønne ordene: femten tusinde er prisen. Han var sprunget. Var det i afgrunden, eller fandt fødderne fodfæste et eller andet sted? Den dødlignende stilhed, der fulgte efter det frygtelige tal, varslede ilde. Han skulle have nøjedes med 12.000 - 11.000 - måske 10.000. Herre Gud i himlen! Hvordan ville det nu gå? Et kort kremt fra konsulen tvang ham til at se, og hans blik søgte mæglerne, kun et sekund, så vidste han besked; de sad som lamslåede og med blikket i gulvet; han var færdig; der var ingen redning. Han så over på sin kone. Stakkels lille Martha. Hun så på ham i forfærdelse og brast pludselig i hulkende, hivende gråd. Ja, han erkendte det som mange gange før i deres ægteskab: Han var en ussel mand, en ussel fader. Mæglerne fik endelig målet: En god jagthund kunne vel skaffes til veje? Jo, det mente Sørensen nok kunne lade sig gøre.

Marthas gråd var fortvivlelsens gråd, udslag af det sidste håbs bristede tro på frelse. Konsulinden fik travlt med at trøste. Hun forstod så godt smerten ved at skulle skilles fra det sted, man havde fået kær. Hun havde selv følt denne smerte, da de måtte forlade deres hjem i England. Et nyt hjem kunne bygges op andetsteds. 15.000 kroner var da også penge. Alt kunne blive godt endnu. Darkest hour is nearest dawning, som englænderne siger. Martha lyttede. Var det virkelig sandt dette med de 15.000 kroner for gården? Troen begyndte at vende tilbage, troen på mirakler; men det var, som om hendes instinkt sagde hende, at hun ikke pludselig måtte springe op og falde den frelsende Guds engel om halsen; det her var noget, som dengang da Jens, den store gårdmandssøn friede til hende, kroman- dens datter uden penge. Ikke for overstrømmende, lille Martha, ikke for overstrømmende. Løfte først, Jens, løfte om ægteskab. Martha begyndte at tænke som dengang, og da gik det jo, som det skulle. Omfavnelsen måtte vente.

Men det henkastede bundt ord med 15.000 kroners indhold for næsen af konsulen havde også gjort indtryk på ham. Han begyndte at omregne kroner til shillings, og det regnestykke faldt ikke ud til fordel for kronerne. Han havde solgt sin forretning for shillings og skulle købe i kroner. Det var tab. Der blev regnet, og der blev snakket. De forløsende ord kom igen fra fru, og denne gang virkede de stærkere på mæglerne. Forretningen i England var solgt i shillings, men i handelen var indgået en havnebeværtning i Esbjerg til 5.000 kroner, og den var nu konsulens. Den beværtning kunne indgå igen. Der forhandle- des da også om aftægtsmanden den gamle Søren Jensen, Jens Sørensens far. Han skulle egentlig følge med gården og have sit under-

hold på den; men herom ville konsulens ikke høre tale, og til fraflytning krævedes aftægts- mandens samtykke.

Mæglerne øjnede en chance. Aftægtsman- dens stue kunne inddrages til værelse for tje- nestekarl og dreng; så var de to af vejen, uden at der blev lagt beslag på herskabslejligheden. Aftægtsmanden skulle følge familien Sørensen, men have et vist vederlag i rede penge. Mæglerne foreslog en sum på 3.000 shillings. Det ville konsulen ikke gå med til. Summen var for høj. Søren Jensen var jo så gammel og affældig, at han kunne dø nårsom- helst. Der blev sendt bud ind til Søren; man kunne da se på ham og høre om hans alder og svagheder. Tilmed skulle man jo have hans samtykke til fraflytning, og Søren blev hentet ind og blev sat ind i situationen. Synet af ham førte til et betydeligt afslag i summen for sal- get af ham. Konsulen gik ind på at lade 2.000 kroner følge med. Søren skulle selv have rådighed over de penge. Værst var det at få Søren til at forstå, at en havnebeværtning i Esbjerg skulle indgå i handelen, og at Jens skulle være værtshusholder. Det førte til et større personligt familieopgør, hvorunder Søren fik luft for mange års indeklemt harme over sønnens og svigerdatterens uduelighed. Til sidst var hans kræfter dog udtømt. Han sank hen i en tilstand af sløv selvopgivelse, og handelen gik i orden.

Sådan gik det til, at konsul Lund fra en ekviperingsforretning for søfolk i den lille havneby Northshields i England over en havnebeværtning i Esbjerg blev gårdejer i Årre pr. Varde, gårdejer Jens Sørensen fra Årre via Kina og Ægypten blev værtshushol- der i Esbjerg, og en gammel aftægtsmand solgtes væk fra aftægt for 2.000 kroner.

Gården lå således, at konsulen var vor nærmeste nabo mod syd, en tre-fire minutters

gang borte, og for at komme til kær, mose og hede måtte han følge kirkevejen forbi vore haver og den østlige del af vore marker eller - hvad der var kortere - tage retningen mod vest og krydse vore marker, der lå op til de vidtstrakte heder nord i sognet. Familiens liv og færden gik derfor naturligt ind i min barndoms brogede billedbog og fik sin dybt tragiske afslutning, længe efter at jeg var blevet voksen og var kommen bort fra landsbyen.

Efter overtagelsen af gården fæstede konsulen straks pige, karl og dreng. De to små heste blev ombyttet med et par svære gråskimlede heste, og en charabanc med højt kuskæde blev anskaffet. Træskomanden fik overdraget det hverv at holde den ret store have i orden, og hans kone engageredes som ekstra hjælp i huset. Landsbyens murer og tømrer havde nok at gøre i flere uger med at pudse bygningerne op udvendigt og indvendigt. En sen eftermiddag fik jeg familien at se på nærmere hold, manden, konen og datteren. Emilie kunne være omtrent jævnaldrende med mig. De var på vej ud til kæret, fine i tøjet, jeg var barbenet og i mit daglige tøj og skulle til kirkegården for at flytte et par kobbel får, som vi havde græssende på den brede rabat udenom kirkegården. Jeg var absolut ikke præsenteret, og det var ganske uventet, at jeg skulle træffe fremmede folk på den tid af døgnet. Jeg kom løbende ud fra indkørselen mellem vore to haver og løb lige ud foran dem, så dem straks, lod i min befippelse, som om jeg ikke havde set dem, slog over i hurtig gangart - det var vist ikke fint for en ti-elleveårs dreng at løbe - og tog snart vejen over legepladsen op til kirken i håb om, at de ville følge kørevejen lige ud. Drengene på landet gik dengang med halvlange bukser med seler og havde i den varme tid hverken vest eller jak-

ke på. Det var nemt, når man skulle i seng om aftenen; en lille tur ud ved et hushjørne, ind til sengen, løsne selerne, lade bukserne glide ned på gulvet og så op under dynen. Vask af fødder, ben, hals og hår fandt kun sted lørdag aften og var for små drenge en ubehagelig omgang. Om sådan renlighed ikke var noget svineri? Nej, jeg tror det ikke. Jeg tror ikke, huden kunne holde til markarbejde uden den hærkning af vind og vejr, sol og sand, som den fremgangsmåde bevirkede. Jeg gik engang som student efter en tre måneders sommerferie fra universitetet gennem strøget i København og ned til studentforeningen ved Holmens Kanal, da jeg hørte et par palmeløg, der passerede mig bemærke: *Det kan man da se, han er sminket*, og et halvt hundrede år efter min drengetid, da jeg var rektor i Roskilde, spurgte en lagenbleg dommer af mit periferiske bekendtskab, hvor jeg egentlig havde den ansigtsfarve fra. Jeg opgav ham beredvilligt kilden: *Årre hede*. Men den dag, jeg først så Emilie, skammede jeg mig over ben, ansigt, hænder, arme, hals og påklædning. Jeg havde tilmed som dreng den vane altid at gå med bukserne smøget godt op over knæene og skjortæærmerne over albuerne, så jeg følte mig uanstændigt halvnøgen i en piges øjne. Når jeg hjemme undertiden kom busende ind i stuerne, og der var fremmede fik jeg af mor straks besked om at smøge ned. Ja, jeg skammede mig; men jeg havde ryggen til konsulfamilien; det var en lille trøst, og det var jo heller ikke sikkert, nogen vidste, hvem jeg var, så jeg bragte vel ikke skam over min familie. Det skulle dog blive værre endnu. Familien trak efter mig op over legepladsen. Naturligvis var det lidt af en genvej til kæret, som familien formodentlig skulle ud og se; men hvordan kunne den dumme konsul vide det? Jeg nåede lige at få

tøjrepælen til et kobbelt får hevet op, da familien var over mig og standsede. - *Om jeg var degnens søn?* - Ja, det var jeg. - *Om jeg kunne sige, om det var tilladt at gå ind over markerne for at komme ud til kærerne?* - Ja, det var ikke forbudt. - *Om det var vore marker nord for kirken?* - Nej det var Pedermines. - *Hvem var Pedermine?* - Nu gik det op for mig, at jeg havde anvendt det gængse øgenavn for en nabo, og jeg blev yderligere skamfuld, men reddede mig ved at pege ned mod gården og sige: Han bor i den gård dernede. - *Hvad hedder han mere end Pedermine?* - Ja, han hedder egentlig ikke Pedermine. Han hedder Peder Hansen, men han er gift med Mine, og så kalder folk ham Pedermine. - Emilie lo højt, og jeg så for første gang hendes lattermilde øjne. De var merglegrå og fulde af nysgerrighed. Hun betragtede mig fra top til tå; men fra da af kunne jeg ikke lide konsulen. Jeg var klædt af til sind og skind.

Familiens dybt tragiske skæbne begyndte sin oprulning straks den første sommer. Den længselsfuldt ventede søn blev hentet i Esbjerg, hvortil han var kommen med en af det Forenede Dampskibsselskabs smørbåde fra Harwich i England. Han måtte bæres fra borde. Han lå syg af en lungetuberkulose, han havde pådraget sig i Ægypten, og kom hjem for at dø. Derom vidste familien intet. Han lå hjemme et år, før han døde og blev begravet i det sydøstlige hjørne på kirkegården: Ivar Alfred Lund, født i Northshields i England den ... og død i Årre den .. Elsket og savnet.

Dette slag har formodentlig mærket forældrene og givet dem et præg, jeg som dreng ikke forstod, og som bevirkede, at jeg undgik dem så vidt muligt, hvilket det nære naboskab, så længe det varede, ikke gjorde let. Hende husker jeg mest som stadig sørgende

og smågrædende, når hun undertiden fra sin daglige tur på kirkegården søgte ind til os og fandt fattig trøst hos mor ved at tale om sønnen. Ham kunne jeg møde, når han vendte hjem fra sine strejfture på heden og tog vejen ind over marker med jagtbøssen over skulderen, men aldrig med vildt i tasken. Det var ikke for at skyde, han travede hvileløst om i ødemarken. Han talte dog aldrig til mig. Dette skete først, da jeg nogle år senere kom hjem på ferie fra latinskolen i Ribe. Det første år, jeg var hjemme i sommerferie, mødte jeg ham en dag på vejen, og til min forbavselse standsede han pludselig op lige foran mig og sagde uden indledning af nogen slags: *Er Madvigs grammatik lige så stor, som den altid har været?* Jeg vidste ikke andet end at svare ja, hvorefter han gik videre. Året efter gentog det samme sig: men denne gang var jeg forberedt og svarede, at det vidste jeg ikke. Det svar behagede ham, og han fortalte mig, at han engang havde stiftet bekendtskab med den bog, og jeg forstod, at det ikke havde ført til noget mål. Tredie og sidste gang, han talte til mig, var året efter at jeg havde taget fjerde klasses hovedeksamen. Jeg var 17 år og var slået ind på banen til studentereksamen. Mine søstre og jeg var for første gang inviteret som gæster i hjemmet. Anledningen var vistnok den, at Emilie skulle sendes på kostskole og læse til præliminæreksamen for at komme ind til telegrafvæsenet. Af herrer var der et par studenter og en postassistent, der alle var selskabsvante. Jeg var absolut ikke udviklet til at være i sådant selskab, var indesluttet og fåmælt, virkede tung, som en lærer havde skrevet i min vidnesbyrdbog. Det blev en ydmygelses dag. Emilie var charmerende lovlig og stærkt optaget af studenterne, hvilket ikke gjorde mig naturligere og livligere. Vi begyndte med eftermiddagskaffe. Om

konsulen eller fruene gjorde forsøg på at trække mig ind i den lette konversation, husker jeg ikke. Det ville også have været håbløst. Jeg kunne ganske bestemt ikke have deltaget i nogensomhelst konversation, kun svare med enstavelsesord, hvis jeg blev spurgt, og det blev jeg. Dette skete ved slutningen af kaffen. Konsulen bød cigarer rundt. Da han kom til mig, spurgte han: *Vil De ryge?* - Ja, tak. - Han trak cigarkassen til sig, da jeg skulle til at tage en cigar. Jeg havde været passioneret ryger i flere år og røg cigarer, cigaretter, shagpipe og lang pipe. Han spurgte: *Skal det være med det samme?* - Ja, tak. - Cigarkassen nærmede sig igen, og jeg rakte igen hen over kassen, da den igen blev trukket tilbage, og konsulen sagde: *Vil De ikke hellere vente, til De har drukket Deres kaffe?* - Emilie klukkede, og jeg begyndte at svede. - Nej, tak. - Jeg tog en cigar. Så lød det fra konsulen: *Vil De have den tændt?* - Ja, tak. - *Skal det være med det samme?* - Ja, tak. - Dette at være midtpunktet for et selskabs muntre opmærksomhed var mere, end jeg kunne tage. Efter kaffebordet skulle vi ud at lege eller gå tur for at få appetit til middagsmaden. Jeg var rasende. Da vi var kommen ud i det fri, gik jeg rask hen til Emilie, smed cigaren, gav hende hånden til farvel og sagde: Kan du hilse inde og sige, jeg kommer ikke mere, hvorefter jeg uden et ord til andre af selskabet gik min vej. Det var uopdraget, uforskammet, tølperagtigt, ja, sikkert, men det var bevidst; jeg hævnedes mig på hende, jeg holdt af; det var menneskeligt. Konsulen havde måske handlet i bedste mening i den tro, at jeg ikke var vant til at ryge cigarer, og tænkt, at det var bedst, jeg ventede med at spille voksen, til jeg kom udenfor. Men den tanke faldt mig slet ikke ind.

Emilie og jeg var blevet kammerater i de par på, der var gået efter hendes ankomst til

sognet, og indtil jeg som trettenårig blev sendt hjemmefra for at begynde studierne på latinskolen i Ribe. Efter den tid mødtes vi kun sjældent. Det var moderens skyld. En mere forkvaklet opdragelse af et barn end den, der blev Emilie til del, skal man lede længe efter. Efter broderens død var hun jo ene barn. Hun måtte ikke komme i landsbyskole og ikke færdes mellem bønderbørn. Hun blev med præstens tilladelse undervist hjemme af forældrene og blev særskilt forberedt af præsten til konfirmation, kørt frem og tilbage til hver forberedelse. Hun kom aldrig til børneselskaber og fik ingen veninder. Det eneste sted, hun en sjælden gang fik lov til at gå hen, var hos os, og så var hun strålende glad. Det må have været den næstsidste sommer før min bortrejse til Ribe, at jeg en dag tog hende med ud og viste hende, hvad jeg legede med i min fritid. Jeg var den sommer hørt op med at modelere i ler og mergel, min tidligere yndlingsbeskæftigelse, og havde slået mig på landbrug. Som køer havde jeg samlet sten med huller i, valborgkøer, og tøjret dem langs et havedige. De var resultatet af flere års samlerarbejde på marker, heder og veje. Hestene var også af sten, men med lidt bøjning i retning af en hestehals; de var glatte og uden huller og ikke større, end jeg kunne have dem i sammenlukket hånd. Også de var samlet sammen under lange ture til fjerne grusgrave, til grusdyngerne på chausseerne til Fåborg og Roust. Jeg kiggede altid efter sten til min samling. Jeg fortalte Emilie om enkelthederne ved alle herlighederne. Særlig kostbar var den lysegule, slanke hest med den flotte halsbøjning og den morsomme røde stribe langs den venstre side. Den var min yndlingshest og løb hurtigst af alle heste. Den hed Sleipner og stammede fra en grusgrav ved Brøndumsager syd i sognet.

Den gik godt sammen med den lidt større blågrå, der var hentet fra Helle bæk på den anden side Tranbjerg, hvor hederne til Øse begyndte. Jeg fortalte og jeg fremviste, og Emilie lyttede betaget. - *Leger drenge altid sådan?* - Næh, men sådan leger jeg. - *Er du da ikke som andre drenge?* - Joh når jeg skal være det. - *Dine søstre siger, du skal studere.* - Ja, men det vil jeg ikke. - *Hvad vil du da?* - Åh, det ved jeg ikke.

Siden sneg Emilie sig undertiden i middagstunden, når hendes mor sov til middag, over marken til diget, hvor jeg havde mine dyr, og lyttede til min leg med dem, lærte navnene på dem, mens hun gang på gang spurgte mig, om jeg troede, middagshvilen snart var forbi. Hendes mor måtte endelig ikke vide, at hun var løbet hjemmefra, for så blev hun lukket inde hele dagen. Hun sagde, hun ville finde køer og måske heste til mig, hvis jeg da ville have dem. Det ville jeg godt.

Efter at jeg var kommen på skolen i Ribe, så jeg hende sjældent. Jeg legede ikke mere, og hun blev voksen. Familien flyttede fra Årre, inden jeg blev student. Konsulen var blevet en fattig mand, hed det sig. Han havde reddet så meget ud af forliset, at han havde kunnet begynde en forretning i Esbjerg. Det var en pantelånerforretning. Konsul Lund var blevet pantelåner i Esbjerg. Mor fortalte mig, at hans tanker havde beskæftiget sig lidt med mig; han havde en dag, da han gik forbi haven, hvor mor var ude efter blomster, spurgt til mig og havde sagt, inden han gik videre: De skal se, han bliver engang rektor i Ribe. En sær mand, den konsul, sagde mor til mig.

Det kan have været nær ved århundredskiftet, at jeg under en fest i Esbjerg genså Emilie. Jeg var blevet student, Emilie var ansat som assistent på telegrafstationen, og vi var lige overraskede over pludselig igen at mø-

des. Det var de samme øjne, der ligesom i gamle dage, når jeg fortalte og hun lyttede, både var med og ikke med i ordenes kavalkade, optaget som hun var af mig som det væsen en dreng var, og af tanken om, at moderen ikke skulle opdage hendes eskapade. Hun ville gerne gå sammen med mig på gaden, spørge og lytte, men var øjensynlig også bange for, at det blev opdaget, at hun gik med en fremmed herre. Hun foreslog, at vi skulle gå lidt ud ad vejen til Jerne. Den vej var ikke spadservej for esbjergenserne, og den førte hurtigt ud til åben mark, ja, og så var det vejen til Årre, vor barndoms dejlige landsby.

Jeg fik snart forklaringen på hendes frygt. Hun fortalte mig, at hun var blevet forlovet. Det var derfor, hun ikke turde gå en tur med mig i en by, hvor en del mennesker kendte hende. Hendes væsen var så åbent og ligetil, at jeg ikke var i tvivl om, at der var noget forkert ved den forlovelse, og det var der. Hun fortalte mig naturligvis, hvem han var; jeg kendte ham flygtigt. Han var akademiker med embedseksamen, tør, kedelig, absolut ikke et parti for min lille, livlige barndomsveninde med lyst til fantasieren i selskab med en dreng, der gjorde sten levende for hendes undrende øjne, en halv nøgen derng, der passede køer, får og svin.

Men hun fortalte mere. Hun var rekonvalescent efter en alvorlig blodspytning som følge af lungetuberkulose og kunne ikke mere tåle at sidde på kontor. Hun havde fortalt kæresten det, da han friede, og sagt ham, at hun troede ikke, hun blev rask. Det ville nok gå hende, som det var gået broderen: Et lille års tid til sengs og så død. Han havde ikke været utilbøjelig til at trække sig tilbage; men hendes mor havde været opsat på at få deklareret forlovelsen, og så havde de givet efter

begge to. Om hun holdt af ham? Nej, ikke sådan, som hun vistnok skulle. Om hun troede, han holdt af hende? Nej, vist nok ikke som en mand skulle; han turde ikke kysse hende.

Vi fandt et beskyttende dige ved Sillasens gård i Rørkær og slog os ned der.

Nu legede jeg vel aldrig mere? Jo, Emilie, jeg legede fremdeles i min fritid, lovlige meget fritid for en student, for lidt læsning, for meget leg. Jeg fortalte om studenterlivets brogede verden, og hun sad som i gamle dage, i samme stilling og med det samme levende udtryk i de grå øjne. *Er det sådan at være student?* Ja, sådan er det for mig; men jeg kan ikke lide at læse. - *Hvad jeg da ville?* - Jeg ville gerne være lærer, helst ude på landet, helst i Vestjylland. Jeg fortalte, at jeg underviste på to københavnske drengeskoler et par timer om dagen, og det var morsomt, men dårligt betalt. Ved den ene skole underviste jeg gratis, ved den anden fik jeg 50 øre i timen, men bestyreren snød mig altid for to kroner om måneden. Det gjorde dog ikke noget. Jeg glædede mig til mine timer og betalte gladelig to kroner for fornøjelsen. Jeg fortalte og fortalte om de forskellige drenge, deres forsøg på at sætte mig fast i fagene, deres drengestreger med at lave halløj i timerne, deres glæde ved en lille historie, en vittighed, lidt drengagtig flabethed hos mig, deres dygtighed, deres alvor bag det hele skoleliv. Emilie sad og lyttede intenst. - *Er det sådan at være lærer?* - Ja, for mig er det sådan. - *Det må være herligt at være lærer.* - Ja, men din kæreste er jo lærer. - *Nej, det tror jeg ikke, ikke sådan som du fortæller. Han taler mest om bøger, aldrig om børn.* - Det bliver nok anderledes, når han bliver gift med dig. - *Vi bliver aldrig gift med hinanden. Jeg dør forinden, og det er vist kun godt.*

Hun rejste sig. Jeg så nu, hun trods varmen stod og rystede af kulde og havde røde pletter, feberpletter på de blege kinder. Vi havde glemt både tid og sted. Langsomt og i tavshed gik vi tilbage til byen. Jeg kunne se, hun var dødtræt. Da vi skiltes ved jernbanestationen for at gå hver sin vej, sagde hun: *Når det nu er forbi, og jeg ligger på kirkegården derude i Årre, vil du så ikke, hvis du kan finde Sleipner, tage og lægge den på graven? - Sleipner? Nåh, ja, det var jo den lille gule hest. - Ja, det var den med den røde blodstrib langs den ene side. Må jeg få den?* - Ja, jeg skal se, om jeg ikke nok kan finde den igen, og så ... - *Tak, nu må jeg hjem. Mor er nok blevet ængstelig for mig. Farvel ... og ... lev vel.* Hun rakte mig hånden. Jeg holdt den dvælende et øjeblik endnu engang og så ind i de grå øjne, der tappert stred for at fremlokke et smil om den bævende mund.

Få måneder efter sænkedes hendes kiste i jorden på Årre kirkegård ved siden af broderens. Kort efter døde moderen. Den gamle konsul fristede som pantelåner i Esbjerg endnu livet i mange år, inden den barmhjertige død nåede ham i et enligt kammer bag butikken med de fattiges pantsatte tøj.

Jeg fandt aldrig den gule hest med det røde mærke. Da jeg sidste gang søgte efter den, var gravstedet for Ivar Alfred Lund og Emilie Lund, født i Northshields i England, forlængst slettet, gravstenen fjernet, andre døde stedt til hvile i det fjerne hedesogns jord.